

การทำกิจกรรมในชุมชน

ในการศึกษาคั้งนี้ นอกเหนือจากการทำกิจกรรมเชิง เศรษฐกิจและการทำกิจกรรม
ในครัวเรือนแล้ว การเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงกระเปาะน้อาจพิจารณาได้จากการทำกิจกรรมในชุมชน
ด้วยอีกประการหนึ่ง Susanne S.Robb (1984: 78-79) ได้กล่าวถึงการทำกิจกรรมในชุมชน
ของผู้สูงอายุว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นทางการ ซึ่งจะให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม
มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อีกทั้งผู้สูงอายุยังสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
ส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่าและไม่เป็นภาระแก่ผู้ใด สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ได้นำ
ตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส การทำงานเชิงเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย
สภาวะสุขภาพและการเปิดรับสื่อมวลชนมาศึกษาหาความสัมพันธ์ โดยมีตัวแปรเพศ อายุ
เขตที่อยู่อาศัย การอยู่อาศัยร่วมกับบุตรและสภาวะสุขภาพเป็นตัวแปรควบคุม ซึ่งผลการศึกษา
ปรากฏรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ลักษณะทางประชากร

1.1 เพศ เพศเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการทำ
กิจกรรมของบุคคล ความเอื้ออำนวยทางสรีระของแต่ละเพศรวมทั้งค่านิยมในสังคมโดยทั่วไป
ทำให้ชายและหญิงมีโอกาสที่จะประกอบกิจกรรมใดๆ ได้แตกต่างกัน ทั้งนี้รวมถึงการทำกิจกรรม
ในชุมชนด้วย ซึ่งการทำกิจกรรมในชุมชนของผู้สูงอายุสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ การเข้าร่วม
ในกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน การพัฒนาหมู่บ้านและงานกรฐิน เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมในชุมชน
มักเป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำโดยอาศัยการรวมกลุ่มกันของบุคคล ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ซึ่งกำหนด
ให้เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมนั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประกอบกิจกรรมในสถานที่ดังกล่าว
ด้วยลักษณะเช่นนี้เอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องสละเวลา รวมทั้งสละแรงกาย
แรงใจในการทำกิจกรรมดังกล่าว และทำให้โอกาสที่ชาย-หญิงจะมาร่วมประกอบกิจกรรมในชุมชน
นั้นมิได้แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ บรรลุ ศิริพานิชและคณะ (2525: 169) ชี้ให้เห็น

ถึงความแตกต่างระหว่างเพศในการทำกิจกรรม โดยพบว่าผู้ชายจะเข้าร่วมในกิจกรรมประเภทนี้มากกว่าผู้หญิง โดยผู้ชายมักเป็นผู้เฝ้าในการทำกิจกรรมของชุมชน ส่วนผู้หญิงมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเท่านั้น

ข้อมูลในตารางที่ 23 บroughtให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน กล่าวคือ เพศชายนั้นจะเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าเพศหญิง เปรียบเทียบร้อยละ 19.6 และ 12.6 ในขณะที่เพศหญิงจะทำกิจกรรมในชุมชนเป็นบางกิจกรรมมากกว่าเพศชายโดยเปรียบเทียบร้อยละ 72.0 และ 67.5 ตามลำดับ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

การที่ปรากฏผลดังกล่าวนี้ อาจเนื่องมาจาก โดยทั่วไปแล้ว สังคมไทยมีลักษณะการจัดอำนาจแบบบิดาเป็นใหญ่ (Patriarchal authority) ยกย่องให้เพศชายเป็นผู้เฝ้าทำงานระดับครอบครัวและสังคม ส่วนเพศหญิงถือว่าเป็นผู้ตามหรือเปรียบเสมือนเป็นช่างเท้าหลัง สำหรับในระดับครอบครัว ผู้ชายมีหน้าที่หลักในการทำมาหากิน เลี้ยงดูสมาชิกในปกครองของตนให้อยู่ดีกินดี ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเรื่องการบ้านการเรือนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วนในระดับสังคมนั้นได้เปิดโอกาสให้ผู้ชายแสดงออกซึ่งอำนาจและบทบาทหน้าที่ของตนเพื่อเป็นผู้เฝ้าเกิดการยอมรับนับถือ ในขณะที่เพศหญิงถูกปิดกั้นการแสดงออกซึ่งบทบาทดังกล่าว และถึงแม้ว่าสังคมปัจจุบันจะเอื้ออำนวยให้เพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันกับชาย แต่เพศหญิงยังคงยอมรับบทบาทเดิมของตนอย่างเต็มใจด้วยเหตุผลเช่นนี้ ประกอบกับลักษณะของกิจกรรมในชุมชนที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้เพศชายสามารถเข้าร่วมและต้องการเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงจะเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนก็ต่อเมื่อมีเวลาว่างจากการเป็นแม่บ้านแม่เรือนแล้วเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าเพศมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมในชุมชน แต่เนื่องจากผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มอายุมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตรวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุแต่ละเพศมีโอกาสที่จะประกอบกิจกรรมในชุมชนได้ต่างกัน ดังนั้น จึงได้นำตัวแปรอายุเข้ามาควบคุม ซึ่งปรากฏผลในตารางที่ 24 พบว่า สัดส่วนการทำกิจกรรมในชุมชนลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปีทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้ที่มีอายุ 65-69 ปีและ 70 ปีขึ้นไปซึ่งคิดเป็นร้อยละ 19.9, ร้อยละ 18.5 และร้อยละ 9.8 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการทำ

กิจกรรมในชุมชน ปรากฏว่ายังคงมีทิศทางเช่นเดิม นั่นคือ ไม่ว่ากลุ่มอายุใดก็ตาม เพศชายยังคงร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงจะเข้าร่วมเป็นบางกิจกรรมมากกว่าเพศชาย แสดงว่า ตัวแปรเพศก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าตัวแปรอายุ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญเฉพาะกลุ่มอายุ 60-64 ปีและ 65-69 ปี

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า เพศก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชนอย่างแท้จริง แม้จะนำอายุเข้ามาพิจารณาร่วมด้วยก็ตาม โดยผู้สูงอายุชายทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุหญิง ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 23 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และเพศ

เพศ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
ชาย	12.9	67.5	19.6	100.0 (1,322)
หญิง	15.4	72.0	12.6	100.0 (1,902)
รวม	14.4	70.2	15.4	100.0 (3,224)

$\chi^2 = 30.85$ Significance = 0.00

ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน เพศและอายุ

อายุ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม	
	เพศ	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม		ร่วมทุกกิจกรรม
อายุ 60-64 ปี					
ชาย		10.9	62.9	26.2	100.0 (420)
หญิง		12.3	71.9	15.8	100.0 (633)
รวม		11.8	68.3	19.9	100.0 (1,053)
$\chi^2 = 16.88$ Significance = 0.00					
อายุ 65-69 ปี					
ชาย		9.2	66.8	24.0	100.0 (383)
หญิง		13.3	72.8	13.9	100.0 (453)
รวม		11.4	70.1	18.5	100.0 (836)
$\chi^2 = 15.30$ Significance = 0.00					
อายุ 70 ปีขึ้นไป					
ชาย		17.0	71.9	11.1	100.0 (487)
หญิง		18.4	72.7	8.9	100.0 (730)
รวม		17.8	72.4	9.8	100.0 (1,217)
$\chi^2 = 2.05$ Significance = 0.56					

1.2 อายุ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว อายุมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกันกับความสามารถทางหน้าที่ของร่างกาย ส่งผลให้บุคคลทำกิจกรรมใดๆ ได้น้อยลง ดังเช่นที่ นิศา ชูโต (2525: 3-22) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มอายุน้อยจะเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก

ข้อมูลในตารางที่ 25 แสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปีร่วมทำทุกกิจกรรมร้อยละ 19.9 รองลงมา ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 65-69 ปีและ 70 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 18.5 และ 9.8 ตามลำดับ ซึ่งผลดังกล่าวมีลักษณะตรงข้ามกับผู้ที่เข้าร่วมเป็นบางกิจกรรม นั่นคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุมากจะเข้าร่วมเป็นบางกิจกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย โดยผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปเข้าร่วมเป็นบางกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมา คือ ผู้ที่มีอายุ 65-69 ปี และ 60-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.0 และ 68.3 ตามลำดับ

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก เมื่ออายุเข้าสู่วัยสุดท้ายแห่งชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะค่อยๆ ลดบทบาททางเศรษฐกิจของตนและจะลดบทบาทดังกล่าวลงเป็นลำดับตามอายุที่นับวันจะมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในบทที่ 3 สนับสนุนข้อความนี้โดยพบว่า อายุเป็นปฏิภาคกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงทำให้ผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากขึ้นกว่าเดิม ประกอบกับผู้สูงอายุเริ่มตระหนักว่าช่วงชีวิตอันใกล้ปลายของตนเองนั้น มีเวลาเหลืออยู่น้อยมากแล้ว ดังนั้นจึงพยายามใช้ชีวิตของตนเองให้เกิดประโยชน์หรือมีคุณค่ามากที่สุดด้วยการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งผู้สูงอายุที่อายุอยู่ในช่วงต้นจะยังมีโอกาสประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้ตามความต้องการของตน ส่วนผู้สูงอายุที่อายุมากหรืออายุอยู่ในช่วงปลายของวัยนั้น สภาพร่างกายที่ชราามากจะเป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมของชุมชน ทำให้จำเป็นต้องเลือกทำเป็นบางกิจกรรม โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสุขภาพร่างกาย และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า อายุมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก

ตารางที่ 25 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และอายุ

อายุ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
60-64 ปี	11.8	68.3	19.9	100.0 (1,053)
65-69 ปี	11.5	70.0	18.5	100.0 (838)
70 ปีขึ้นไป	17.8	72.4	9.8	100.0 (1,217)
รวม	14.0	70.4	15.6	100.0 (3,108)
$\chi^2 = 72.80$ Significance = 0.00				

แม้จะพบว่าอายุมีผลต่อการทำกิจกรรมในชุมชนของผู้สูงอายุ แต่เพื่อให้เกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้น จึงได้นำสภาวะสุขภาพเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม ทั้งนี้เป็นเพราะการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงแตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มอายุทำกิจกรรมของชุมชนได้แตกต่างกัน และผลการศึกษานี้ในตารางที่ 26 พบว่า แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการทำกิจกรรมในชุมชนยังสอดคล้องกับรูปแบบความสัมพันธ์เดิมก่อนควบคุมตัวแปร นั่นคือ ไม่ว่าผู้สูงอายุจะมีสภาวะสุขภาพอย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก และผู้สูงอายุที่มีอายุมากร่วมทำกิจกรรมในชุมชนบางกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

จึงสามารถสรุปได้ว่า อายุมีอิทธิพลต่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชนอย่างแท้จริง แม้จะนำตัวแปรควบคุมเข้ามาทดสอบอีกครั้ง โดยอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำกิจกรรมในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าจะทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า

ตารางที่ 26 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน อายุและสภาวะสุขภาพ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม	
	อายุ	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม		ร่วมทุกกิจกรรม
ดี					
อายุ 60-64 ปี		10.7	70.0	19.3	100.0 (434)
อายุ 65-69 ปี		9.5	69.7	20.8	100.0 (307)
อายุ 70 ปีขึ้นไป		15.4	75.9	8.7	100.0 (346)
รวม		11.9	71.8	16.3	100.0 (1,087)
		$\chi^2 = 25.56$		Significance = 0.00	
ปานกลาง					
อายุ 60-64 ปี		12.0	72.4	15.6	100.0 (236)
อายุ 65-69 ปี		10.4	73.8	15.8	100.0 (201)
อายุ 70 ปีขึ้นไป		18.8	73.2	8.0	100.0 (314)
รวม		14.4	73.2	12.4	100.0 (751)
		$\chi^2 = 18.06$		Significance = 0.00	
ไม่ดี					
อายุ 60-64 ปี		13.3	63.3	23.4	100.0 (382)
อายุ 65-69 ปี		13.9	68.1	18.0	100.0 (329)
อายุ 70 ปีขึ้นไป		18.6	69.7	11.7	100.0 (557)
รวม		15.8	67.4	16.8	100.0 (1,268)
		$\chi^2 = 27.56$		Significance = 0.00	

1.3 สถานภาพสมรส คู่สมรสถือได้ว่าเป็นเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยาก คอยดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นกำลังใจแก่กันในการทำกิจกรรมต่างๆ เกษม ต้นดินลาชีวะและกฤษยา ต้นดินลาชีวะ (2528: 30) ได้กล่าวไว้ว่า การสูญเสียคู่สมรสจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมซึมเศร้า รู้สึกหดหู่ ทำให้ขาดการสังสรรค์กับผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นน้อยลง

สถานภาพสมรสจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมในชุมชน โดยเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนและสถานภาพสมรส (ตารางที่ 27) จะเห็นได้ว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสจะร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.5 ถัดมา คือ ผู้สูงอายุที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายและผู้สูงอายุที่เป็นโสด คือ ร้อยละ 15.0, 11.9 และ 10.5 ตามลำดับ

การที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ อาจมีสาเหตุมาจากผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสจะมีคู่ของตนช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากินหรืองานในครอบครัว ดังนั้น เวลาว่างจากกิจการงานต่างๆ จึงมีมากและสามารถมาร่วมประกอบกิจกรรมเพื่อส่วนรวมได้อย่างเต็มที่ ต่างจากผู้สูงอายุที่ขาดคู่สมรส ภาระหน้าที่ต่างๆ ส่วนต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถสละเวลาและโอกาสที่จะมาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนได้ดังเช่นผู้ที่มีคู่สมรส และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนกับสถานภาพสมรสมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สถานภาพสมรสก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
	สมรส	11.8	69.7	
โสด	26.3	63.2	10.5	100.0 (39)
หม้าย	17.1	71.0	11.9	100.0 (1,367)
หย่า, แยกกันอยู่	15.0	70.0	15.0	100.0 (127)
รวม	14.4	70.2	15.4	100.0 (3,224)

$\chi^2 = 62.54$ Significance = 0.00

เป็นปกติธรรมดาที่บุคคลแต่ละคนจะมีสถานภาพสมรสแตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุบางคนยังคงอยู่กับคู่สมรสของตน ในขณะที่บางคนขาดคู่สมรสอันเนื่องมาจากอยู่เป็นโสด แยก หย่าร้าง หรือล้มหายตายจากกัน และแม้ผลการศึกษาจะพบว่า ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสจะมีโอกาสประกอบกิจกรรมในชุมชนมากขึ้นก็ตาม แต่หากนำความแตกต่างระหว่างเพศเข้ามาพิจารณาไปด้วย ก็อาจส่งผลกระทบต่อการทำกิจกรรมในชุมชนได้เช่นกัน ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น (บทที่ 3) แล้วว่า ค่านิยมของสังคมไทยยกย่องให้ผู้ชายเป็นผู้นำทั้งในระดับสังคมและครอบครัว ส่งผลให้เพศชายแสดงออกได้มากกว่าและมีโอกาสทำกิจกรรมนอกบ้านได้มากกว่าเพศหญิง ดังนั้น ความเป็นชาย-หญิงของบุคคลจึงน่าจะมีผลกระทบต่อการทำกิจกรรมของชุมชนในระหว่างผู้ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาจากการนำตัวแปรเพศเข้ามาควบคุม (ตารางที่ 28) พบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุชายเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุหญิง เปรียบเทียบร้อยละ 19.7 และร้อยละ 12.6 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการทำกิจกรรมในชุมชนของแต่ละเพศ ปรากฏว่า เพศชายนั้น สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ยังอยู่กับคู่สมรสของตนเข้าร่วม

ทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.6 รองลงมา ได้แก่ ผู้สูงอายุที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายและผู้สูงอายุที่เป็นโสด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.0, 13.3 และร้อยละ 10.0 ตามลำดับ ส่วนเพศหญิง พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังอยู่กับคู่สมรสทำกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 14.0 รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่เป็นโสด หย่าร้างหรือแยกกันอยู่และเป็นหม้าย โดยคิดเป็นร้อยละ 13.8, 13.7 และร้อยละ 11.6 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า แม้จะนำตัวแปรเพศเข้ามาควบคุม แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการทำกิจกรรมในชุมชนยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สถานภาพสมรสมีอิทธิพลต่อการผันแปรของการทำกิจกรรมในชุมชนอย่างแท้จริง และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสโสด หม้าย หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน สถานภาพสมรสและเพศ

เพศ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม	
	สถานภาพ				
	สมรส	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม		ร่วมทุกกิจกรรม
ชาย					
สมรส		11.4	67.0	21.6	100.0 (1,002)
โสด		30.0	60.0	10.0	100.0 (10)
หม้าย		16.8	69.9	13.3	100.0 (256)
หย่า, แยกกันอยู่		17.0	66.0	17.0	100.0 (53)
รวม		12.8	67.5	19.7	100.0 (1,321)
		$\chi^2 = 48.69$ Significance = 0.00			
หญิง					
สมรส		12.5	73.5	14.0	100.0 (691)
โสด		24.1	62.1	13.8	100.0 (29)
หม้าย		17.1	71.3	11.6	100.0 (1,110)
หย่า, แยกกันอยู่		12.7	73.6	13.7	100.0 (73)
รวม		15.4	72.0	12.6	100.0 (1,903)
		$\chi^2 = 23.25$ Significance = 0.02			

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2.1 การทำงานเชิงเศรษฐกิจ การทำงานเชิงเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้

เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชน เพราะหากบุคคลต้องทำงานหารายได้แล้ว

การปลื้มเวลาเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำเพื่อส่วนรวมย่อมทำได้ยากกว่าผู้ที่ไม่ต้องรับผิดชอบ

เรื่องการเข้ามาหากินใจ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจในตารางที่ 29 ปรากฏว่า กลุ่มผู้ที่ทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมนั้น ผู้สูงอายุที่ทำงานภาคเกษตรกรรม จะมีสัดส่วนของการเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงานและทำงานนอกภาคเกษตรกรรม โดยคิดเป็นร้อยละ 22.9, 13.0 และร้อยละ 12.3 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ร่วมทำกิจกรรมในชุมชนเป็นบางกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม มีสัดส่วนของการทำกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานและทำงานภาคเกษตรกรรม เปรียบเทียบร้อยละ 74.6, 69.9 และ 68.8 ตามลำดับ สำหรับผู้ที่ไม่ทำกิจกรรมใดๆ เลย พบว่าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานมากที่สุด

สำหรับเหตุผลที่ผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนได้มากนั้น อาจเนื่องจากโดยลักษณะของงานแล้ว งานในภาคเกษตรกรรมเป็นงานที่ทำตามฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ ในรอบปีหนึ่งๆ จะมีการทำงานเป็นระยะและทิ้งช่วงเวลาเพื่อรอการเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือรอให้สภาพดินฟ้าอากาศมีความเหมาะสม ผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมจึงมีเวลาว่างค่อนข้างมากจากงานประจำของตนและสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ งานในภาคเกษตรกรรมยังเป็นงานที่ต้องอาศัยแรงงานในการประกอบกรจำนวนมาก ส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีขอแรงช่วยและแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีการเช่นนี้ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสพบปะสังสรรค์กับผู้อื่นได้ง่ายและเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น ส่วนผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้น เวลาสวนใหญ่มักต้องทุ่มเทให้กับงานของตน ทั้งนี้เพราะงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับฤดูกาล หากแต่ขึ้นอยู่กับจำนวนการผลิตต่อวันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น หากผู้สูงอายุทำงานได้มาก รายได้ก็จะยิ่งทวีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เพราะฉะนั้น เวลาว่างจากการทำงานจึงมีน้อย ทำให้โอกาสที่จะมาร่วมทำกิจกรรมเพื่อชุมชนมีไม่มากนัก ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานใดๆ ถึงแม้จะมีเวลาว่างค่อนข้างมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยผิวเผิน น่าจะเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเมืองและนอกภาคเกษตรกรรม แต่เนื่องจากตนเองไม่มีรายได้ จึงทำให้ขาดปัจจัยสำคัญ เช่น เงินทอง ที่จะเอื้ออำนวยให้ตนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และจากการขาดรายได้นี้เอง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องอยู่กับบ้าน ส่งผลให้ขาดการปฏิสังสรรค์หรือขาดการเข้าสังคมกับผู้อื่น ซึ่งทำให้โอกาสในการเข้าร่วมทำ

กิจกรรมของชุมชนลดน้อยลงเป็นลำดับ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า การทำงานเชิงเศรษฐกิจก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมของชุมชน

ตารางที่ 29 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

การทำงาน เชิงเศรษฐกิจ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
ไม่ได้ทำงาน	17.1	69.9	13.0	100.0 (1,992)
ทำงานภาค -				
-เกษตรกรรม	8.3	68.8	22.9	100.0 (840)
ทำงานนอกภาค-				
-เกษตรกรรม	13.1	74.6	12.3	100.0 (390)
รวม	14.3	70.2	15.5	100.0 (3,222)
	$\chi^2 = 74.17$ Significance = 0.00			

เนื่องจากเขตที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีส่วนกำหนดรูปแบบการทำงาน เพราะในเขตเมืองนั้น คนส่วนใหญ่ทำงานทางด้านการค้าหรือการบริการ ลักษณะงานถูกกำหนดด้วยช่วงเวลาที่น่านอน มีการแข่งขันกันทำมาหากิน นำผลประโยชน์มาสู่ตนเองให้มากที่สุด เวลาว่างจากงานที่ทำจึงมีค่อนข้างน้อย ต่างจากในเขตชนบท ผู้คนมักประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก การทำงานไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา แต่จะขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศหรือฤดูกาลที่เอื้ออำนวย เวลาว่างจากการทำงานจึงมีมากกว่า ดังนั้น จึงคาดว่าเขตที่อยู่อาศัยจะมีผลต่อการทำกิจกรรม

งานชุมชนของผู้ที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน งานการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำตัวแปร เขตที่อยู่อาศัยเข้ามา
 ควบคุม ซึ่งปรากฏผลในตารางที่ 30 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับการทำกิจกรรม
 งานชุมชนยังคงอยู่ในลักษณะเดิม กล่าวคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานภาคเกษตรกรรมร่วมทำ
 กิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาค
 เกษตรกรรมจะ เข้าร่วมเป็นบางกิจกรรมมากที่สุด และผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานใดๆ จะไม่ได้ทำ
 กิจกรรมของชุมชนในสัดส่วนสูงที่สุด ซึ่งเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เมื่อ
 ทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับ
 การทำกิจกรรมงานชุมชนมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิง
 เศรษฐกิจทำกิจกรรมงานชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ เป็นการปฏิเสธ
 สมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 30 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน การทำงานเชิงเศรษฐกิจ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
		ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
เขตเมือง					
ไม่ได้ทำงาน	23.5	68.1	8.4	100.0 (417)	
ทำงานภาค-					
-เกษตรกรรม	3.3	66.7	30.0	100.0 (30)	
ทำงานนอกภาค-					
-เกษตรกรรม	21.8	68.1	10.1	100.0 (107)	
รวม	21.9	67.5	10.6	100.0 (554)	
	$\chi^2 = 20.72$ Significance = 0.00				
เขตชนบท					
ไม่ได้ทำงาน	15.4	70.4	14.2	100.0 (1,575)	
ทำงานภาค-					
-เกษตรกรรม	8.6	68.8	22.6	100.0 (810)	
ทำงานนอกภาค-					
-เกษตรกรรม	10.2	77.1	12.7	100.0 (284)	
รวม	12.8	70.6	16.6	100.0 (2,669)	
	$\chi^2 = 49.56$ Significance = 0.00				

3. ลักษณะทางสังคม

3.1 ระดับการศึกษา การศึกษาทำให้บุคคลเป็นผู้มีความรู้ ความคิด สมอง สถานการณ์ต่างๆ รอบตัว ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์กับบุคคลรอบข้างได้อย่างเหมาะสม ดังเช่นในทฤษฎีกิจกรรม (Robb, 1984: 78-79) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีการศึกษามากต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Arshat Harmid และคณะ (1989: 115) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาชั้นสูง จะมีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนได้มากกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาชั้นต่ำ

ตารางที่ 31 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
ไม่ได้รับการศึกษา	30.1	49.7	20.2	100.0 (1,934)
ต่ำกว่า ป.4	15.8	62.5	21.7	100.0 (387)
ป.4 ขึ้นไป	8.6	68.3	23.1	100.0 (903)
รวม	14.0	69.1	16.9	100.0 (3,224)

$\chi^2 = 50.27$ Significance = 0.00

ผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการทำกิจกรรมในชุมชน (ตารางที่ 31) พบว่า ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาสูงร่วมทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาต่ำ ทั้งนี้พิจารณาได้จากผู้ที่เข้าร่วมทุกกิจกรรมและเข้าร่วมเป็นบางกิจกรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษากับการทำกิจกรรมในชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงแปรผันตามกัน สาเหตุที่นี้อาจเนื่องมาจาก ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับสูงย่อมเป็นผู้ที่สามารถนำความรู้ของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับ

บุคคลรอบข้าง รวมทั้งชุมชนที่อาศัยอยู่ได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับต่ำหรือไม่ได้รับการศึกษา และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

แม้ระดับการศึกษาจะมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมในชุมชนของผู้สูงอายุ แต่การอยู่ร่วมกัน หรือไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรของผู้สูงอายุ ก็อาจมีผลทำให้เกิดความแตกต่างต่อการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรจะมีบุตร เป็นผู้แบ่งเบาภาระหน้าที่การงานต่างๆ รวมทั้งอุปการะเลี้ยงดูให้อยู่อย่างสุขสบาย ทำให้ผู้สูงอายุสามารถวางมือจากการทำงานและมีเวลาที่จะมาเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้ ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร ย่อมต้องช่วยเหลือตัวเองและไม่สามารถยุติหน้าที่การงานได้แม้ว่าจะมีอายุมาก เวลาที่มีอยู่ก็จำเป็นต้องใช้ทำงานหากินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ จึงทำให้เวลาและโอกาสในการเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนมีไม่มากนัก ซึ่งผลการศึกษานี้ตารางที่ 32 ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการทำกิจกรรมในชุมชน พบว่า ยังมีรูปแบบเช่นเดิม กล่าวคือ ไม่ว่าผู้สูงอายุจะอาศัยอยู่กับบุตรหรือไม่ก็ตาม ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับสูงยังคงเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับต่ำหรือไม่ได้รับการศึกษา เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการผันแปรของการทำกิจกรรมในชุมชน โดยระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะผันแปรตามกันกับการทำกิจกรรมในชุมชน และเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาสูงกว่าทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาต่ำกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 32 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน ระดับการศึกษาและ การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร

	การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร		การทำกิจกรรมในชุมชน		รวม
	ระดับการศึกษา	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
อาศัย					
ไม่ได้รับการศึกษา	16.4	70.9	12.7	100.0 (1,724)	
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	9.6	72.0	18.4	100.0 (332)	
ประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป	11.4	67.2	21.4	100.0 (779)	
รวม	14.3	70.0	15.7	100.0 (2,835)	
	$\chi^2 = 51.51$		Significance = 0.00		
ไม่ได้อาศัย					
ไม่ได้รับการศึกษา	17.6	72.5	9.9	100.0 (222)	
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	13.0	72.0	15.0	100.0 (55)	
ประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป	10.8	70.2	19.0	100.0 (112)	
รวม	14.9	72.0	13.1	100.0 (389)	
	$\chi^2 = 7.91$		Significance = 0.54		

3.2 เขตที่อยู่อาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมขึ้นอยู่กับลักษณะของเขตที่อยู่อาศัยด้วยประการหนึ่ง รูปแบบของงานและสภาพแวดล้อมในเขตที่อยู่อาศัยซึ่งแตกต่างกัน จะส่งผลให้คนในชุมชนมีเวลาและโอกาสทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมได้แตกต่างกัน ดังเช่น ผลการศึกษาของ เกริกศักดิ์ บุญนาคพงศ์และสุรีย์ บุญนาคพงศ์ (2534: 436) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้คนในเขตเมืองนั้น ความสนิทสนมที่มีต่อกันจะเป็นแบบชั่วคราวชั่วคราว ความไว้วางใจต่อกันมีน้อย โอกาส

ที่จะทำกิจกรรมร่วมกันจึงมักเป็นไปตามความจำเป็นเท่านั้น ต่างจากคนในชนบท ผู้คนมีความสนิทสนมและไว้เนื้อเชื่อใจกัน ดังนั้น โอกาสที่จะทำกิจกรรมร่วมกันจึงมีมากกว่าคนในเมือง

เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนและเขตที่อยู่อาศัยในตารางที่ 33 จะพบผลสอดคล้องกันทั้งในกลุ่มผู้เข้าร่วมทำทุกกิจกรรมและทำเป็นบางกิจกรรม กล่าวคือ ผู้สูงอายุในเขตชนบททำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุในเมือง โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบททำกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 16.6 ในขณะที่ผู้สูงอายุในเมืองทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 10.1 ส่วนกลุ่มที่ร่วมทำเป็นบางกิจกรรมนั้น ผู้สูงอายุในเขตชนบทจะร่วมทำเป็นบางกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 70.6 เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในเมืองทำกิจกรรมเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 68.1

สาเหตุที่ผู้สูงอายุในเขตชนบททำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุในเมือง อาจเป็นเพราะความแตกต่างของลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนในชนบทแตกต่างจากคนในเมือง โดยในเขตชนบทนั้น ผู้คนส่วนใหญ่มักใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเจือจานกัน ประกอบกับอาชีพหลักของคนในชนบท คือ การทำเกษตรกรรม ซึ่งลักษณะของงานเอื้ออำนวยให้ทำกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากงานอาชีพของตนได้ นอกจากนี้ หากพิจารณาตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเขตชนบทจะพบว่า ส่วนใหญ่มีกลุ่มสร้างที่อยู่อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน มีวัดหรือสถานที่สำคัญอื่นๆ เป็นศูนย์กลางของผู้คนในละแวกนั้น อีกทั้งคนในชนบทยังคงยึดมั่นต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยให้ศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ด้วยลักษณะเช่นนี้ ทำให้คนในชนบทสามารถทำกิจกรรมในชุมชนได้ค่อนข้างมาก ต่างจากในเมือง ซึ่งเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน ทุกคนคำนึงถึงการใช้เวลาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้นทุกวันและเศรษฐกิจที่รัดตัว ทำให้ต่างคนต่างทำงานเพื่อความอยู่รอดและใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้คนในเมืองขาดความสนิทสนมต่อกัน โอกาสที่จะมาทำกิจกรรมร่วมกันจึงมีน้อยกว่าคนในชนบท ซึ่งงานปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ปัจจัยในรูปแบบของเงินทอง เป็นสื่อเพื่อทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกันมากกว่า และจากการทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงสรุปได้ว่า การทำกิจกรรมในชุมชนและเขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กัน

โดยผู้สูงอายุในเขตชนบทจะทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง

ตารางที่ 33 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
เขตเมือง	21.8	68.1	10.1	100.0 (554)
เขตชนบท	12.8	70.6	16.6	100.0 (2,669)
รวม	14.4	70.2	15.4	100.0 (3,223)

$\chi^2 = 38.69$ Significance = 0.00

3.3 สภาวะสุขภาพ สภาวะสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งเช่นกันที่มีผลต่อการทำกิจกรรมของบุคคล ในทฤษฎีกิจกรรมได้กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงจะมีภาพลักษณ์ต่อตนเองในทางบวก มีความพึงพอใจในชีวิตสูงและสามารถแสดงบทบาทของตนต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ส่วนบุคคลที่มีสุขภาพร่างกายอ่อนแอ จะสูญเสียความสามารถทางกายรวมทั้งสูญเสียบทบาททางสังคม ทำให้ประกอบกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้น้อยกว่าปกติ (ศศิพันธ์ ยอดเพชร, 2534: 15)

จากตารางที่ 34 ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนและสภาวะสุขภาพชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดี ทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดีและปานกลาง โดยคิดเป็นร้อยละ 16.7, 16.3 และร้อยละ 12.3 ตามลำดับ การที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้นทำให้ผู้สูงอายุประเมินสภาวะสุขภาพด้วยตนเอง มิได้มีการตรวจร่างกายหรือประเมินจากบุคลากรทางการแพทย์แต่อย่างใด ดังนั้น สภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุจึงอาจแปรผันไปจากความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม

เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในสัดส่วนที่สูงที่สุด ถัดมา คือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและดี โดยคิดเป็นร้อยละ 16.0, 14.8 และร้อยละ 12.1 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการทำกิจกรรมของชุมชนแปรผันตามสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุและเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 34 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และสภาวะสุขภาพ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
ดี	12.1	71.6	16.3	100.0 (1,121)
ปานกลาง	14.8	72.9	12.3	100.0 (782)
ไม่ดี	16.0	67.3	16.7	100.0 (1,319)
รวม	14.3	70.2	15.5	100.0 (3,222)

$\chi^2 = 17.89$ Significance = 0.00

เป็นปกติธรรมดาที่ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ย่อมเสื่อมถอยลงไปเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเพศก็เป็นตัวกำหนดลำดับเหตุการณ์ ที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาวะสุขภาพแตกต่างกัน อันจะมีผลกระทบไปยังการทำกิจกรรมในชุมชน โดยธรรมชาติแล้ว เมื่อแก่ตัวลง เพศชายจะมีความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกายเหลืออยู่มากกว่าเพศหญิง ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ให้ผู้สูงอายุชายประกอบกิจกรรมใดๆ ได้มากกว่าและยาวนานกว่าผู้สูงอายุหญิง ดังนั้นจึงได้นำตัวแปรเพศเข้ามาควบคุมอีกครั้ง ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะสุขภาพกับการทำกิจกรรมในชุมชน (ตารางที่ 35) บ่งชี้ว่า ทั้งผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงนั้น ผู้สูงอายุ

ที่มีสุขภาพไม่ดี จะไม่เข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนในสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและดี ตามลำดับ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาครั้งแรก ก่อนควบคุมตัวแปร และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะผู้สูงอายุเพศชาย

ตารางที่ 35 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน สภาวะสุขภาพและเพศ

เพศ	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม	
	สภาวะสุขภาพ	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม		ร่วมทุกกิจกรรม
ชาย					
ดี		10.8	68.8	20.4	100.0 (519)
ปานกลาง		13.5	73.3	13.2	100.0 (296)
ไม่ดี		14.6	62.7	22.7	100.0 (507)
รวม		12.9	67.5	19.6	100.0 (1,322)
		$\chi^2 = 15.87$		Significance = 0.01	
หญิง					
ดี		12.1	74.6	13.3	100.0 (604)
ปานกลาง		14.1	71.4	14.5	100.0 (487)
ไม่ดี		15.5	69.2	15.3	100.0 (812)
รวม		14.4	70.0	15.6	100.0 (1,903)
		$\chi^2 = 5.77$		Significance = 0.44	

การศึกษาครั้งนี้ให้ผลที่สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยอื่นๆ นั่นคือ สภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำกิจกรรม โดยผู้ที่ร่างกายยังมีความคล่องแคล่วว่องไว จะทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง และสำหรับผู้สูงอายุ แม้สังขารร่วงโรยไปตามวัย แต่ถ้าสุขภาพยังคงมีความแข็งแรง ผู้สูงอายุก็จะยังคงสามารถประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมในชุมชนด้วย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า สภาวะสุขภาพมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างต่อความสามารถในการทำกิจกรรมในชุมชนของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี ทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดี เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3.4 การเปิดรับสื่อมวลชน นอกจากสื่อมวลชนจะทำให้ผู้เปิดรับสื่อมีความรู้ ความคิดกว้างขวางและเป็นบุคคลทันสมัยแล้ว ยังทำให้เป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปรับตัวเข้ากับผู้คนรอบข้างได้ง่าย ประโยชน์จากสื่อเช่นนี้ ส่งผลให้บุคคลสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่ไม่เปิดรับสื่อ ซึ่งผลจากการศึกษาของ เสน่ห์ นันทโชติ (2524 อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริภายะ, 2525: 69-77) พบผลในลักษณะสนับสนุนข้อความดังกล่าว คือ ผู้ที่สนใจเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าจะเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจเปิดรับข่าวสารทางการเมืองน้อยกว่า

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมในชุมชนและการเปิดรับสื่อมวลชนในตารางที่ 36 ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมากจะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด คือ ร้อยละ 22.6 รองลงมา ได้แก่ ผู้ที่สนใจเปิดรับสื่อบ้างและไม่สนใจเปิดรับสื่อเลย โดยคิดเป็นร้อยละ 15.8 และร้อยละ 8.7 ตามลำดับ ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนทำให้บุคคลที่เปิดรับสื่อ มีความคิดความอ่านทันสมัย เปิดใจกว้าง ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่ายและปรับตัวเข้ากับกิจกรรม มีนวัตกรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสังคมได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่สนใจเปิดรับสื่อ นอกจากนี้ ผู้ที่เปิดรับสื่อยังเป็นผู้ที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากสื่อมาช่วยสร้างสรรค์สังคมด้วยการร่วมกันทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 36 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน และการเปิดรับสื่อมวลชน

การเปิดรับ สื่อมวลชน	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	ร่วมทุกกิจกรรม	
ไม่สนใจ	21.1	70.2	8.7	100.0 (664)
สนใจบ้าง	12.8	71.4	15.8	100.0 (2,016)
สนใจมาก	12.1	65.3	22.6	100.0 (545)
รวม	14.4	70.1	15.5	100.0 (3,225)
$\chi^2 = 197.70$ Significance = 0.00				

เขตที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งจะส่งผลต่อการทำกิจกรรมของบุคคล ในเขตเมือง เป็นแหล่งที่มีการใช้สื่อมวลชนอย่าง กว้างขวาง ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีโอกาสเปิดรับและใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่ อาศัยอยู่ในเขตชนบท ดังนั้น จึงคาดว่าเขตที่อยู่อาศัยจะมีผลต่อการทำกิจกรรมในชุมชน และได้ ณาเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม ซึ่งผลในตารางที่ 37 แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่อาศัย อยู่ในเขตชนบท ทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งพิจารณาได้จาก ทั้งผู้ที่ร่วมทำทุกกิจกรรมและร่วมทำเป็นบางกิจกรรม สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับ สื่อมวลชนกับการทำกิจกรรมในชุมชน พบว่า ในเขตเมือง ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมากจะร่วมทำ กิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.0 ถัดมา คือ ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อ บ้างและไม่สนใจเปิดรับสื่อเลยคิดเป็นร้อยละ 8.1 และร้อยละ 7.2 ตามลำดับ สำหรับผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท พบแบบแผนในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับ สื่อมากจะทำกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรมมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อบ้าง และไม่สนใจเปิดรับสื่อเลย คิดเป็นร้อยละ 24.4, 17.3 และร้อยละ 8.8 ตามลำดับ เมื่อ

ทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การทำกิจกรรมในชุมชนกับการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กัน
อย่างแท้จริง แม้จะนำเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาพิจารณาาร่วมด้วยก็ตาม โดยผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับ
สื่อมวลชนจะเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สนใจเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งเป็นไป
ตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ตารางที่ 37 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมในชุมชน การเปิดรับสื่อมวลชน
และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมในชุมชน			รวม
	การเปิดรับ สื่อมวลชน	ไม่ร่วมเลย	ร่วมบางกิจกรรม	
เขตเมือง				
ไม่สนใจ	24.7	68.1	7.2	100.0 (75)
สนใจบ้าง	23.6	68.3	8.1	100.0 (345)
สนใจมาก	15.6	67.4	17.0	100.0 (135)
รวม	21.8	68.1	10.1	100.0 (555)
	$\chi^2 = 29.02$ Significance = 0.00			
เขตชนบท				
ไม่สนใจ	20.6	70.6	8.8	100.0 (588)
สนใจบ้าง	10.6	72.1	17.3	100.0 (1,670)
สนใจมาก	10.8	64.8	24.4	100.0 (431)
รวม	12.8	70.6	16.6	100.0 (2,689)
	$\chi^2 = 191.51$ Significance = 0.00			

ตารางที่ 38 สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ กับการทำกิจกรรมเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ	ทำกิจกรรม เชิงเศรษฐกิจ	ตัวแปรอิสระ	ทิศทาง	Sig.	ตัวแปรควบคุม	ทิศทาง ภายหลังควบคุม
เพศชาย	>	เพศหญิง	/	/	อายุ	คงเดิม
อายุน้อย	>	อายุมาก	/	/	เขตที่อยู่อาศัย	ผันแปรเฉพาะ - เขตเมือง
ครัวเรือน -ฐานะต่ำ	>	ครัวเรือน -ฐานะสูง	x	/	เพศ	คงเดิม
การศึกษาสูง	>	การศึกษาต่ำ	/	/	สุขภาพ	คงเดิม
เขตชนบท	>	เขตเมือง	/	/	-	-
ไม่ได้อยู่กับบุตร	>	อยู่กับบุตร	/	/	เขตที่อยู่อาศัย	คงเดิม
สุขภาพดี	>	สุขภาพไม่ดี	/	/	เพศ	คงเดิม
เปิดรับสื่อ	>	ไม่เปิดรับสื่อ	/	/	เขตที่อยู่อาศัย	ผันแปรเฉพาะ - เขตเมือง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 39 สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ กับการทำกิจกรรมในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ	ทำกิจกรรมในครัวเรือน	ตัวแปรอิสระ	ทิศทาง	Sig.	EtaเปรียบเทียบกับBeta	อันดับความสามารถในการอธิบายของตัวแปรอิสระ
เพศหญิง	>	เพศชาย	/	/	เพิ่มขึ้น	2
อายุน้อย	>	อายุมาก	/	/	ลดลง	3
กำลังสมรส	>	โสด, หม้าย, หย่า, แยก	/	/	ลดลง	6
ทำงาน	>	ไม่ได้ทำงาน	x	/	ลดลง	5
ครัวเรือน	>	ครัวเรือน	/	x	ลดลง	-
-ฐานะต่ำ		-ฐานะสูง				
เขตเมือง	>	เขตชนบท	x	/	ลดลง	7
ครัวเรือน	>	ครัวเรือน	x	/	ลดลง	1
-เดี่ยว		-ขยาย				
ไม่ได้อยู่	>	อยู่กับบุตร	/	/	ลดลง	4
-กับบุตร						
สุขภาพดี	>	สุขภาพไม่ดี	/	x	ลดลง	-

ตารางที่ 40 สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ กับการทำกิจกรรมในชุมชน

ตัวแปรอิสระ	ทำกิจกรรม ในชุมชน	ตัวแปรอิสระ	ทิศทาง	Sig.	ตัวแปรควบคุม	ทิศทาง ภายหลังควบคุม
เพศชาย	>	เพศหญิง	/	/	อายุ	คงเดิม
อายุน้อย	>	อายุมาก	/	/	สภาวะสุขภาพ	คงเดิม
กำลังสมรส	>	โสด, หม้าย, หย่า, แยก	/	/	เพศ	คงเดิม
ทำงาน	>	ไม่ได้ทำงาน	x	/	เขตที่อยู่อาศัย	คงเดิม
การศึกษาสูง	>	การศึกษาต่ำ	/	/	อาศัยกับบุตร	คงเดิม
เขตชนบท	>	เขตเมือง	/	/	-	-
สุขภาพดี	>	สุขภาพไม่ดี	/	/	เพศ	คงเดิม
เปิดรับสื่อ	>	ไม่เปิดรับสื่อ	/	/	เขตที่อยู่อาศัย	คงเดิม